

UDK 811.161.+81'443

ILIRSKI KOLEGIJ U LORETU KAO MJESTO KULTURNIH I JEZIČNIH MEĐUDJELOVANJA

Ninoslav Radaković

*Університет ім. Адама Міцкевича,
кафедра слов'янської філології,
вул. Фредри, 10, 61–701 Познань, Польща,
тел.: (+48) 507 653 042, e-mail: ninrad@amu.edu.pl*

Ilirski kolegij (Collegium Illyricum) u Loretu osnovan je nakon Tridentskog sabora s ciljem provođenja crkvene i katoličke obnove na Balkanu; djelovao je s prekidima u razdoblju od 1580. do 1860., uglavnom pod upravom isusovaca. U članku je riječ o događajima koji su prethodili osnivanju kolegija, različitim pravilima i propisima o upisu studenata, poučavanim predmetima, kao i o preseljenju kolegija u Rim, vraćanju u Loreto, zatvaranju i ponovnom kratkotrajnom otvaranju. Budući da su se u kolegiju školovali mladići iz Dalmacije, Bosne, Srbije, Albanije i Bugarske, pripremani za rad u misijama upravo na tim područjima, kolegij postaje mjestom kulturnog i jezičnog međudjelovanja, čije su posljedice vidljive u kasnijoj pisanoj produkciji na južnoslavenskim jezicima.

Кljučне riječi: Ilirski kolegij, Loreto, kulturno međudjelovanje, jezično međudjelovanje.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2018.69.9306>

Uvod. Loreto je grad u središnjoj Italiji, na zapadnoj obali Jadranskoga mora, nedaleko od grada Ancone. U hrvatskoj prošlosti zauzima važno mjesto iz dvaju osnovnih razloga: kao glavni cilj hodočašća od 15. do 20. stoljeća [18: 88] te kao sjedište Ilirskoga kolegija, osnovanog 1580. za potrebe obrazovanja katoličkih svećenika s područja pod turskom vlašću.

Prema legendi anđeli su 10. svibnja 1291. prenijeli Svetu kuću (u kojoj je živjela Sveta obitelj) iz Nazareta u Trsat pokraj Rijeke, a 10. prosinca 1294. iz Trsata u Loreto. Svetište u Loretu od kraja 14. i početka 15. stoljeća postaje jedno od najposjećenijih hodočasničkih odredišta u Europi (osobito nakon prodora Turaka u Europu i nemogućnosti putovanja u Svetu zemlju) te prvo marijansko svetište uopće [usp. 18: 90 i 7: 414]. Već potkraj 15. stoljeća u Loretu postoje Bratovština Hrvata, dva gostinca za hrvatske hodočasnike, barem jedan hrvatski ispovjednik te hrvatsko groblje [18: 91].

Za događaje i pojave opisane u ovom radu veoma je bitna i Družba Isusova, crkveni red osnovan 1540. s ciljem misionarskog i pastoralnog rada u duhu katoličke obnove, čemu su uskoro dodani i odgojni odnosno školski rad [16]. Isusovce stoga često povezuju s pro-
tureformacijom i katoličkom obnovom, potaknutima nakon Tridentskog koncila, održava-
nog s prekidima od 1545. do 1565. godine. Na koncilu je potvrđen stav Crkve o mnogim
dogmama, ali i potaknuta korjenita obnova crkvenih struktura, što je uključivalo i odredbe o
školovanju svećenika [17]. Ne čudi stoga da već 1559. jedan od osnivača Družbe Isusove,

Nikola Bobadilla, dolazi u misiju u Dubrovačku republiku. Naime, i zadarski nadbiskup Mucije Callino i dubrovački Ljudevit Beccatelli zalagali su se za to da se u njihovu gradi otvori isusovački kolegij. Nona otvaranje isusovačkoga kolegija trebalo je još pričekati: na poziv gradskih i crkvenih vlasti isusovci dolaze i osnivaju gimnazije i učilišta u hrvatskim gradovima tek u 17. stoljeću (Dubrovnik – 1604., Zagreb – 1606., Rijeka – 1627., Varaždin – 1632., Požega – 1698.). Ipak, iz tog prvog posjeta jednog od prvaka crkvenog prosvjetiteljskog reda vidljiva je briga Crkve za vlastiti ugled, ali i stanje vjernika na Balkanu. A ono je, prema riječima mnogih kroničara i izvjestitelja, zabrinjavajuće.

Tako u zaključcima pokrajinskog crkvenog sabora u Zadru, održanog u svibnju 1579. nakon vizitacije apostolskog vizitatora za Dalmaciju Augustina Valerija [5: 131–138], između ostalog možemo pročitati kako se biskupima preporučuje briga o kleru i njegovu školovanju “kako neznanje svećenstva ne bi Crkvu sramotilo više od njegova malog broja” [9: 25], a Svetoj Stolicu se u tu svrhu predlaže osnivanje sjemeništa u Splitu i Zadru. Ako je to neizvedivo, preporučuje se slanje mladića iz Dalmacije u Collegium Germanicum (osnovan 1552. u Rimu) [15], odnosno u dalmatinski kolegij, koji bi se tek “imao osnovati dobrotom Svetog Oca” [9: 26]. Okupljeni biskupi mole Svetog Oca “da u svakom dalmatinskom gradu biskupi odaberu dvojicu, ili bar jednoga, te da budu primljeni i uzdržavani namanje pet godina u kolegijima koji su osnovani u Rimu, Bologni i Perugi” [9 :26] te preporučuju osnivanje barem jednog isusovačkoga kolegija u Dalmaciji.

Dubrovački franjevac, stonski biskup i apostolski vizitator za Bosnu i Hercegovinu Bonifacije Stephani u pismu iz 1580. godine piše kako će iz tih pokrajina uskoro “posve iščeznuti sveto ime Isusovo i spasonosni križ”, a najbolji način da se to spriječi je “da se u kolegijima odgajaju mladići iz ovih kraljevstava i pokrajina i da se pošalju natrag ovamo da apostolski djeluju” [6: 313].

No, to je vrijeme velike crkvene obnove. Papa Grgur XIII., osim što je unio promjene u dotadašnji julijanski kalendar, zaslužan je i za otvaranje čak 23 kolegija (od kojih su neki u Indiji i Japanu) [9: 29], koje je sve povjerio na upravu isusovcima. Stoga Josip Jurić smatra da se brojne potrebe katolika na Balkanu pokušalo barem privremeno riješiti kolegijem u Loretu, a otvaranje kolegija u Dalmaciji moralo je pričekati povoljnije vrijeme [9: 29].

Pregled najvažnijih događaja u povijesti Ilirskog kolegija u Loretu. U poslovima i pregovorima u vezi s osnutkom kolegija sudjelovalo je mnogo crkvenih dostojanstvenika, a u bilješkama kardinala Giulija Antonija Santorija o audijencijama kod Grgura XIII. Vidimo i razvojnu mijenu naziva budućega kolegija: 1. Kolegij sjemenište (8.1.1574.), 2. Dalmatinski ili ilirski latinski kolegij (30.12.1578.), 3. Ugarsko-dalmatinski kolegij (9.7.1579.), 4. Slavenski kolegij (30.7.1579.), 5. Ilirski kolegij (5.11.1579.) [9: 29].

Uskoro osnovan Ugarski kolegij (1579.) spojen je s Germanskim i tako je nastao Collegium Germanicum et Hungaricum (1580.), a odvojeno djelovanje isključivo ilirskog kolegija možda je zasluga Istvana Aratora, koji 1579. piše kardinalu Santoriju i predlaže osnivanje zasebnoga slavenskoga kolegija – kao argument navodi međusobno razumijevanje Slavena u govoru i službi. Arator predlaže i da se kolegij osnuje u Zavodu svetog Jeronima u Rimu, ali je 5. studenog 1579. definitivno odlučeno kako će se kolegij osnovati u Loretu. [9: 29].

Uspostavi Ilirskoga kolegija najviše su pridonijeli kardinali Giovanni Morone i Giulio Antonio Santorio, koji je sudjelovao u podizanju gotovo svih kolegija koje je osnovao Grgur XIII. Osim toga, organizirao je prepisivanje hrvatskih knjiga i rukopisa u latinici,

ćirilici i glagoljici, a prijepise je poklanjao Hrvatskoj akademiji u isusovačkom rimskom kolegiju. Uprava Ilirskog kolegija u Loretu povjerena je isusovcima, a u Kapitulima kardinala Giovannija Moronea navedena su bitna pravila za kolegij: kolegij se osniva u svrhu odgoja sposobnih svećenika za rad na Balkanu, pomaganja ilirskim pokrajinama i slavenskom narodu u opasnosti od Turaka; svi studenti moraju biti rođeni na tom području i prije upisa moraju proći prijemni ispit te položiti zakletvu da će se nakon završetka studija zarediti i vratiti na posao u domovinu; bit će primljeno 30 studenata iz pokrajina pod turskom vlašću, a preporučit će ih svećenici iz sljedećih gradova: Kotor, Bar, Budva, Paštrovići, Dubrovnik, Trogir, Korčula, Hvar, Brač, Omiš, Poljica, Zadar, Rab, Pula, Cres, Krk, Poreč, Senj, Rijeka; ako se ne može popuniti predviđen broj studenata, bit će primljeni Talijani uz dispenu¹ i položenu zakletvu da će također po završetku studija poći na Balkan. U kolegij su se imali primati mladići od oko 20 godina, pri čemu su Dalmatinci morali biti “dobro upućeni u gramatiku” [9: 34], a turski podanici mogu postati studentima i bez poznavanja gramatike. Nastavni plan obuhvaćao je “moralku², kratku poduku u crkvenoj dogmi, a osobito poznavanje razlika između Istočne i Zapadne crkve” [9: 34], tumačenje evanđelja, propovijedanje, učenje o kalendaru, gregorijansko pjevanje i obrede. Po završetku studija pitomci trebaju proći vježbu u hrvatskim mjestima u Italiji, a zatim o trošku svetišta u Loretu otputovati u domovinu. Prema Kapitulima kardinala Giovannija Moronea sve troškove kolegija u potpunosti pokriva svetište Majke Božje u Loretu, dok ujedno kapitol svetišta nema nikakava udjela ni utjecaja na rad kolegija ili njegove pitomce. Istodobno, ako se pojavi koji daroviti učenik, rektor kolegija može ga poslati na bilo koje sveučilište na više nauke, također o trošku svetišta [usp. 9: 32–38].

Kapituli kardinala Moronija veoma su važni za rad Ilirskog kolegija, jer su kasnije preuzeti u *Motu proprio*³ Grgura XIII., kojim se kolegij osniva “da svim silama kojima nas je obdario Gospod nastojimo duševno utješiti i pomoći u bijedi i nevolji ilirske pokrajine i slavenski narod” [9: 36], kao i u *breveu*⁴ Urbana VIII. (kojim se kolegij iz Rima vraća ponovo u Loreto, 1627.) i Grgura XVI. (kojim se kolegij opet vraća isusovcima nakon ponovne uspostave Reda, 1834.) [usp. 9: 33].

Budući da su potrebe za svećenicima bile velike, Ilirski kolegij u Loretu pun je pitomaca iz Dalmacije, što rezultira sve češćim molbama za otvaranjem pripravnih škola u Bosni, Srbiji, Albaniji i Bugarskoj. Formalna molba za osnivanjem posebnog kolegija za Srbe i Albance predana je Grguru XIII. 1585. godine, ali je njegovo osnivanje omela Papi na smrt. Dodatni ilirski kolegij (tal. Collegio illirico di San Pietro e Paolo di Fermo), u koji je primano više Albanaca i Srba, djelovao je u Fermu od 1663. do 1746. godine [usp. 22: 20].

Godine 1593. rektor Ilirskog kolegija doveo je dvanaest pitomaca u Rim, gdje su pridruženi tamošnjem sjemeništu. Razlog za to može biti malen broj učenika te godine, ali i stalna želja uprave svetišta u Loretu da se prestane novčano brinuti o kolegiju [usp. 14: 29; 9: 41]. U rimskom sjemeništu loretski bogoslovi ostaju sljedećih šest godina, a 1599. sele

¹ Dispensa –dopuštenje da se ostvari neko pravo unatoč drukčijem propisu.

² Moralka ili moralna teologija –grana kršćanske teologije koja proučava moral sadržan u objavi; njezin formalni dio istražuje nadnaravno moralno dobro, zakon i savjest.

³ *Motu proprio* (motuproprij) – dokument koji papa donosi na vlastitu inicijativu radi osnivanja institucija, promjena u propisima, dodjeljivanja povlastica.

⁴ Breve – kratko papinsko pismo unutar Crkve.

ih u novoosnovani (i još službeno neotvoreni) Collegium Clementinum pod upravom redovnika somaska. Nakon toga učestale su različite molbe za vraćanje nadležnosti nad kolegijem isusovcima zbog slaba odgojno-obrazovnog djelovanja u novom kolegiju [usp. 9: 41–42].

Uskoro postaje vidljiva potreba za većim brojem polaznika. Već na početku 1600. godine, u sastancima i dogovorima koji su prethodili službenom osnivanju Zbora za širenje vjere, hvarski biskup Petar Cedulin, svojedobno papinski poslanik i vizitator u Carigradu, predaje pisani podnesak o potrebi širenja vjere na Balkanu, što uključuje školovanje svećenstva u velikom slavenskom kolegiju. Predlaže da se u kolegiju školuju po dva pitomca sjemeništa u Zadru i Dubrovniku [9: 45].

No tek će 1624. godine, nakon vizitacije svih rimskih kolegija, Zbor za širenje vjere, pod čijom su nadležnošću bili svi kolegiji u dijaspori, odlučiti da se Ilirski kolegij (zajedno s bugarskim konviktom) prenese u Loreto. *Breve* o ponovnoj uspostavi Ilirskoga kolegija u Loretu objavljen je 1. lipnja 1627., a njime papa Urban VIII. ujedno određuje i način njegova funkcioniranja u 19 točaka.

Svrha ponovnog osnivanja kolegija je pomaganje katoličkim pokrajinama pod turskom vlašću. U kolegiju će se školovati 36 mladića između 14 i 20 godina (iz Splita, Dubrovnika, Zadra, Bara, Šibenika, Krka, Hvara, Osora, Kotor, Korčule, Stona, Trogira, Nina, Raba, Senja, Skradina, Makarske, Knina, Duvna, Stridona, Trebinja, Niša, Prizrena, Slavonije, Bosne, Albanije); svaki kandidat mora biti zakonit, zdrav i izgledan, od ilirskih roditelja, a poželjno je i da poznaje ilirski jezik. Šest mjeseci nakon dolaska u kolegij, u kojem će učiti gramatiku, filozofiju, teologiju, crkveno pravo i druge potrebne discipline, prisegnut će da će se nakon završenih nauka vratiti u domovinu i raditi. Ilirskom kolegiju pripaja se i bugarski konvikt sa šest pitomaca, a uprava, odgoj i poučavanje predani su isusovcima. "Sljedećih 150 godina do ukinuća Družbe Isusove Ilirski kolegij razvija se točno prema smjernicama postavljenim u *breveu* Urbana VIII" [9: 55] Nakon ulaska francuske republikanske vojske u Loreto (1797.) kolegij je ponovo raspušten, a opet je uspostavljen od 1834. do 1860. pod nazivom Collegium Illyrico-Picenum.

Propisano trajanje školovanja pitomaca razlikovalo se u različitim razdobljima: ispočetka je trajalo tri godine (do 1593.), zatim šest (u 17. i 18. st.) te osam (u 19. st.). Budući da svi učenici nisu ostajali u kolegiju cijelo vrijeme, a i školovao ih se drukčiji broj od propisanog, teško je odrediti točan broj ljudi iz svih dalmatinskih biskupija (*Ossero, Veglia, Arbe, Nona, Zara, Sibenico, Trau, Spalato, Lesina, Curzola, Ragusa, Cattaro*) te po dva iz ostalih slavenskih pokrajina (*Bosna, Seruia, Bulgaria, Russia, Moscovia, Polonia, Ungaria, Boemia, Moravia, Croatia, Istria*); pitomci bi također polagali prisegu o vraćanju u svoju biskupiju po svršetku studija, a učili bi obične nauke, crkveno pravo i dogmu, kontroverzije, crkvenu glazbu i obrede, uz vježbanje u crkvi svetog Jeronima. Budući da se u svim pokrajinama misa služi na narodnom jeziku, pitomce bi glagoljici i glagoljanju učili u tu svrhu dovedeni glagoljaši [usp. 9: 44; 4: 129]. Iako je takav plan bio neizvediv u tom trenutku (zbog nedostatka kadra), neki prijedlozi biskupa Cedulina gotovo su doslovno preneseni u *breve* Urbana VIII. pri ponovnom uspostavljanju kolegija u Loretu. I čanadski biskup Faust Vrančić u promemoriji papi Pavlu V. (1616.) govori o potrebi obrazovnja katolika pod turskom vlašću: predlaže otvaranje i koji su prošli kroz kolegij. Josip Jurić smatra da se u prvom razdoblju djelovanja kolegija (do preseljenja u Rim) u njemu godišnje školovalo između 36 i 40 pitomaca (iako je bilo propisano 30), u Rimu 12, a nakon ponovnog pokretanja kolegija u Loretu – oko 20 (iako je propis spominjao 36) i tim načinom računanja

došao je do brojke od ukupno 833 učenika Ilirskoga kolegija. Svi oni nakon završetka školovanja “djeluju kao župnici i biskupi po cijelom Balkanu” [10: 59].

Kulturno i jezično međudjelovanje. Budući da je Loreto bio veliko hodočasničko središte tadašnje Europe čak i prije osnivanja kolegija, možemo pretpostaviti kako su u tom gradu bili česti susreti različitih jezika i kultura. Ilirski kolegij pak, kao mjesto na kojem se obrazuju mladići od Jadranskog do gotovo Crnog mora, nužno je podloga za različite susrete, utjecaje i promjene. No, kulturno i jezično međudjelovanje o kojem je riječ u ovom članku nije rezultat samo slučajnih susreta. Naprotiv, jezični i kulturni utjecaji nisu proizašli iz slučajnih okolnosti, nego iz planirana djelovanja Crkve. Naime, pitomce se od početka djelovanja kolegija uči o razlikama između Istočne i Zapadne Crkve kako bi lakše objasnili razlike i približili puku katoličku vjeru, ali i uspješno polemizirali s protivnicima. Osim toga, svi oni uče i ilirski jezik.

“Praksa učenja jezika zemalja u kojima su misionari trebali djelovati stara je koliko i sama Crkva” [12: 60] Ipak, institucionalizirano učenje jezika, osobito u svrhu misijskoga djelovanja, možemo pratiti unutar dominikanskog reda od 13. stoljeća. Na 15. crkvenom saboru (1311. – 1312.) određeno je da se unutar Crkve osnuju jezikoslovna učilišta za misionare [12: 60–62]. “Pavao V. (je) svojom konstitucijom *Apostolicae servitutis onere* od 31. srpnja 1610. naredio svim vrhovnim poglavarima da na svim svojim učilištima, pored latinskoga, uvedu još hebrejski, grčki i arapski, a tamo gdje nema takvih učilišta da se ona što prije osnuju” [12: 63] Godine 1622. papinskim dekretom naređeno je otvaranje katedri za ilirski jezik na području Mletačke Republike, a već 1623. od svih europskih crkvenih ustanova koje pripremaju misionare zatraženo je osnivanje katedri za latinski, hebrejski, klasični i moderni grčki, arapski, kaldejski i ilirski [12: 65].

Svemu tome prethodilo je osnivanje Akademije ilirskoga jezika na Rimskom kolegiju (1599.) i objavljivanje gramatike Bartola Kašića (1604.), nastale upravo za potrebe akademije, a prema naredbi generala Isusovačkog reda Klaudija Aquavive [12]. Iz arhiva o Ilirskom kolegiju u Loretu vidljivo je da je knjižnica kolegija osim *Institutiones linguae Illyricae* posjedovala tiskane i rukopisne pjesmarice, zbirke propovijedi i molitava, živote svetaca i ostala djela na ilirskom jeziku [10: 66].

Odjeke tih odluka i dokaze za širenje ilirskih jezičnih utjecaja možemo prepoznati u pisanom i književnom stvaranju bugarskih katolika do 19. stoljeća. Iz perspektive jezičnih međudjelovanja vrlo je zanimljivo već prvo djelo tiskano na novobugarskom jeziku – molitvenik “Abagar” Filipa Stanislavova (Rim, 1651.) – pisano mješavinom staroslavenskog, bugarskog, srpskog i hrvatskog jezika, a neki autori spominju kako je djelo pisano ćirilicom i hrvatskim (ilirskim) jezikom [usp. 21: 30; 1: 306].

I u jeziku kasnijih bugarskih katoličkih književnika očita je prisutnost ilirizama na morfološkoj, leksičkoj i sintaktičkoj razini. Ponajprije je riječ o Petru Bogdanu Bakševu (1601. – 1674.), Pavlu Duvanliji Gajdadžijskom (1734. – 1804.) i Petru Kovačevu Carskom (1745. – 1795.), čija djela (uz djela anonimnih autora iz tog razdoblja) uključuju originalne i prevedene molitve, pjesme, himne, živote svetaca, propovijedi, didaktične pripovijesti (...) pisane latinicom, čak uz korištenje istih pravopisnih rješenja kao u hrvatskim tekstovima tog vremena [usp. 21: 44–45; 1: 3].

U arhivskoj građi o Ilirskom kolegiju u Loretu, koja se čuva u arhivu Kongregacije za širenje vjere u Rimu, postoje katalozi pitomaca za gotovo sve godine djelovanja kolegija.

Prema tom popisu, u kolegiju se do kraja 17. stoljeća školovalo 30-ak bugarskih pitomaca. Među tim imenima pronalazimo Filipa Stanislavova i Pavla Gajdadžijskog [10: 72], dvojicu autora u čijem jeziku mnogi proučavatelji otkrivaju kroatizme, odnosno ilirizme (kako ih nazivaju), vrlo vjerojatno pod utjecajem jezičnog obrazovanja stečenog upravo u Loretu.

Literatura i izvori

1. *Илиева Л.* “Абагар” на Филип Станиславов “Од Велике Булгарие Бискуп” (1651 г.): културен и книжовноезиков проект на образован християнин / Л. Илиева. Режим доступу : <https://swu.academia.edu/LiliaIlieva>. Дата звернення : 03.04.2018.
2. *Кривчев П.* Свещеници служили в енория “Пресвето Сърце Исусово”. / П. Кривчев, Й. Патазов. Режим доступу : http://catholic-rk.com/?page_id=4. Дата звернення : 17. 10. 2017.
3. *Цибранска-Костова М.* Абагарът на Филип Станиславов : От артефакта към езиковия ресурс / М. Цибранска-Костова. Режим доступу : <http://journals.umcs.pl/zcm/article/view/4724/3442>. Дата звернення : 03.04.2018.
4. *Čoralić L.* Prilog poznavanju života hvarskog biskupa Petra Cedulina / L. Čoralić. Режим доступу : <https://hrcak.srce.hr/100430>. Дата звернення : 16.04.2018.
5. *Farlati D.* Illyricum Sacrum V / D. Farlati. – Venecija, 1775. – S. 131–138.
6. *Fermendžin E.* Actae Bosnae / E. Fermendžin // Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium. Volumen 23. – Zagrabiae : Ex Officina Societatis Typographicae, 1892. – S. 635.
7. *Fučić B.* Loreto / B. Fučić, ured. A. Badurina // Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. – Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 2006. – S. 340–341.
8. *Herceg K.* Isusovci u Hrvatskoj – obrazovanje i znanost / K. Herceg. Режим доступу : <https://hrcak.srce.hr/82328>. Дата звернення : 17. 4. 2018.
9. *Jurić J.* Ilirski kolegij u Loretu (1580. – 1860.) / J. Jurić // Vrela i prinosi, zbornik za povijest isusovačkog reda u Hrvatskoj. – Zagreb, 1982. – Br. 13. – S. 23–58.
10. *Jurić J.* Iz arhivske građe o Ilirskom kolegiju u Loretu II. Podaci o pitomcima Ilirskog kolegija u Loretu (1659. – 1686.) / J. Jurić, M. Korade // Vrela i prinosi, zbornik za povijest isusovačkog reda u Hrvatskoj. – Zagreb, 1984. – Br. 14. – S. 155–203.
11. *Jurić J.* Iz arhivske građe o Ilirskom kolegiju u Loretu. Podaci o pitomcima Ilirskog kolegija u Loretu (1580. – 1658.) / J. Jurić, M. Korade // Vrela i prinosi, zbornik za povijest isusovačkog reda u Hrvatskoj. – Zagreb, 1982. – Br. 13. – S. 59–105.
12. *Krasić S.* Papinski dekreti iz godina 1622. i 1623. o osnivanju katedri za hrvatski jezik na europskim visokim školama i sveučilištima / S. Krasić. Режим доступу : <https://hrcak.srce.hr/107131>. Дата звернення : 17. 10. 2017.
13. *Krasić S.* Počelo je u Rimu – katolička obnova i normiranje hrvatskog jezika u XVII. stoljeću / S. Krasić. – Dubrovnik : Matica hrvatska, 2009. – 575 s.
14. *Murko M.* Die Bedeutung der Reformation und Gegenreformation für das geistige Leben der Südslaven / M. Murko. Режим доступу : <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-XU6SATN9>. Дата звернення : 16. 4. 2018.
15. *Ravlić S.* Collegium Germanicum-Hungaricum / S. Ravlić (ред.). Режим доступу : <http://www.Enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12242>. Дата звернення : 27.2.2018.
16. *Ravlić S.* Isusovci / S. Ravlić (ред.). Режим доступу : <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28014>. Дата звернення : 23.2.2018.
17. *Ravlić S.* Tridentski koncil / S. Ravlić (ред.). Режим доступу : <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62251>. Дата звернення : 17.10.2017.
18. *Rošćić N. M.* Hrvatska hodočašćenja u Loreto / N. M. Rošćić. Режим доступу : <https://hrcak.srce.hr/98793>. Дата звернення : 16.4.2018.

19. Vujić A. Ilirski kolegij u Fermu / A. Vujić, I. Klobučar Srbić, N. Cikron et al. – Режим доступу : <http://proleksis.lzmk.hr/27699/>. Дата звернення : 15. 4. 2018.
20. Vujić A. Moralna teologija (moralka) / A. Vujić, I. Klobučar Srbić, N. Cikron et al. – Режим доступу : <http://proleksis.lzmk.hr/54210/>. Дата звернення : 15. 4. 2018.
21. Walczak-Mikołajczakowa M. Piśmiennictwo katolickie w Bułgarii. Język utworów II połowy XVIII wieku / M. Walczak-Mikołajczakowa. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 2004. – S. 5–254.
22. Zazinović K. Ilirski kolegij sv. Petra i Pavla u Fermu. – Режим доступу : https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=73447. Дата звернення : 15. 4. 2018.

*Стаття: надійшла до редакції 23.07.2018
прийнята до друку 20.08.2018*

COLLEGIUM ILLYRICUM IN LORETO AS A PLACE OF CULTURAL AND LINGUISTIC INTERACTION

Ninoslav Radaković

*Adam Mickiewicz University,
Institute of Slavonic Philology,
ul. Fredry 10, 61–701 Poznań, Poland,
тел.: (+48) 507 653 042, e-mail: ninrad@amu.edu.pl*

The Collegium Illyricum in Loreto was founded after the Council of Trent for the purpose of carrying out church and catholic restoration in the Balkans. The college worked with breaks mostly under the leadership of Jesuits. The article deals with events that preceded the establishment of the college as well as different rules and regulations for enrolling students – young men from Dalmatia, Bosnia, Serbia, Albania and Bulgaria. The curriculum included philosophy, theology, canon law, Illyrian language and other disciplines. After graduation students were supposed to go back to their homelands and work as missionaries. Learning foreign languages for the purpose of missionary activity can be traced within Catholic Church from the 13th century. In 1623 by the order of the Pope every church institution preparing missionaries had to open department for Illyrian language. The first Croatian grammar *Institutionum linguae illyricae (1604)* by Bartol Kašić was created for educational needs of Academia linguae Illyricae in Rome. In Collegium Illyricum library there were several examples of this book and many others written in Illyrian/Croatian language. In 1593 the college was transferred to Rome and in 1624 returned to Loreto; it was closed again in 1797 and reopened from 1834 to 1860 under the name Collegium Illyrico-Picenum. Consequences and evidences of cultural and linguistic interaction in Collegium Illyricum can be seen in later written works in South Slavic languages. Many researchers say influences of Illyrian/Croatian language can be found in tions of Bulgarian Catholics until the 19th century. The most prominent authors of this period use many morphological, lexical and syntactic characteristics of Croatian language of that time and many of them were educated in Loreto.

Key words: Collegium Illyricum, Loreto, cultural interaction, linguistic interaction.